

شرح جامع آیین دادرسی کیفری

شرح ماده به ماده آیین دادرسی کیفری

مشمول بر:

- ساده سازی ماده به ماده قانون آیین دادرسی کیفری
- درج آرای وحدت رویه ذیل مواد مرتبط همراه با ساده سازی
- درج نظریات مشورتی ذیل مواد مرتبط همراه با ساده سازی
- شرح و ساده سازی قوانین خاص ذیل مواد مرتبط
- ترسیم نمودارها و جداول طبقه بندی شده آزمونی

دکتر بهزاد ستاری

(وکیل پایه یک دادگستری _ مدرس دانشگاه)

چاپ هفتم - ویرایش ۱۴۰۴

قلم بزن از هر آنچه که می خواهی
از رویاها، دشت ها، دریاها و جنگل ها
از هر آنچه که می خنداندت از هر آنچه که می گریاندت
قلم بزن از هر آنچه که می خواهی
از دلتنگی ها، از عشق، از دل بستن ها
از هر آن کس که می خواهدت از هر آنچه که می راندت
قلم بزن از هر آنچه که می خواهی
از سایه سار غم ها، از غبار سوختن ها
از هر آنچه که بیم داری از هر آنچه که غم داری
آری تو فقط قلم بزن

و من هر بار به تماشای تو می نشینم
نه قلمی بدست دارم و نه نقشی روی پرده
گویا سکوت نقاشی ام، بن بست کلام هایم شده
بی خبر از اینکه من تو را در خیالم نقش می زنم
آری

آری من تو را در خیالم نقش می زنم
چشم های زیبایت را نقش آبی دریا می زنم
موهای تاب خورده ات را نقش موج دریا می زنم
صورت مهربانت را نقش ماه تابان می زنم
و لب هایت را نقش ساحل آرام می زنم
ولی گویا تمامی نقش ها، برای به تصویر کشیدن، کافی نیست
اکنون من می مانم و خیالی خالی از نقش

مقدمه مؤلف:

شرافت حقوق در این است که ما از مجموعه قواعدی که در دست داریم راهی را برای رسیدن به عدالت بسازیم. «مرحوم دکتر کاتوزیان»

پیش از آنکه اقدام به نگارش کتابی که اکنون در اختیار رهپویان و علاقه‌مندان حقوق است نمایم، طی دوران تحصیل، اشتغال و تدریس خود به دانشجویانی برخورده‌ام که به دلیل حجم بالا و تراکم بیش از حد مواد قانونی از تحصیل و نتیجه‌گیری در این رشته ناامید شده و علی‌رغم شایستگی‌ها، مغلوب آزمون‌های دشوار حقوقی گشته و ناگزیر به هزاران آرزوی شیرین خود به تلخی وداع گفته و بالاجبار به رشته و شغلی به دور از رؤیاهای خود روی آورده‌اند؛ لذا با توکل به خدا و به تأسی از "زکات العلم نشرها"، بر آن شدم تا با نگارش چنین کتابی قدمی هرچند کوچک جهت هموارکردن این مسیر سنگلاخ و دشوار برای علاقه‌مندان به حقوق بردارم.

نظر به اینکه از دیرباز حجم بالا، گستردگی، پیچیدگی و فشردگی مواد قانونی، شباهت و تعارضات برخی مواد با یکدیگر و آمیختگی موجود در معانی و تفاسیر آنها تبدیل به دغدغی جدی بسیاری از حقوق‌خوانان علی‌الخصوص داوطلبان آزمون‌های حقوقی گردیده پس از بررسی‌های دقیق و تحقیقات بسیار، کتاب حاضر که منطبق بر مواد حقوق جزای عمومی و سایر قوانین و مقررات مرتبط تنظیم شده است، خلق شد؛ در این اثر کوشش شده تا در راستای تسهیل دسترسی به مفاد قانونی و نیز برقراری ارتباط هرچه بهتر با مخاطب نکته‌سنج حقوقی از روش‌هایی همچون ساده‌سازی مواد قانونی در معانی و تفاسیر، استخراج نکات آزمونی، برجسته‌سازی مطالب مهم و کلیدی همراه با نمودارهای شکلی، بهره‌جوییم؛ فلذا کتاب حاضر پکیج کاملی است از قانون حقوق جزای عمومی، آراء وحدت رویه، نظریات مشورتی و قوانین خاص کیفری، که مخاطب را از تهیه هر کدام از این منابع به طور جداگانه بی‌نیاز می‌سازد.

امید است این اثر که حاصل مدتها فعالیت مطالعاتی، نوشتاری، بازخوانی و بازبینی مکرر است در سایه‌ی عنایت باری تعالی راهگشای جامعه‌ی حقوقی جوان و آینده‌ساز ایران اسلامی باشد، چراکه:

"تکیه بر تقوا و دانش در طریقت کافرست / اهر و گر صد هنر دارد توکل بایدش"

در پایان شایسته است از استاد گرانقدر و دانشمند جناب آقای دکتر امیر سماواتی پیروز که در تهیه و تدوین این اثر هیچ لطفی را از بنده دریغ نکردند، تقدیر و تشکر نمایم و به نیکی یاد کنم از اساتید ارجمندی چون مرحوم پروفیسور محمود آخوندی اصل، دکتر محمد آشوری و دکتر علی خالقی که با چراغ فروزان آثار این بزرگواران از مسائلی که پیش می‌آمد گره‌گشایی کرده‌ام.

لازم به ذکر است که نگارنده به هیچ‌وجه مدعی بی‌نقصی اثر موجود نبوده و این اثر نیز مانند هر مکتوب بشری دیگری عاری از کاستی نیست؛ بنابراین تقاضا نمودم نظرات سازنده خود در مورد این کتاب را به آدرس پست الکترونیکی اینجانب ارسال فرمایید:

دکتر بهزاد ستاری _ ۱۴۰۴

t.me/amoozesh_law = لینک کانال تلگرام

Sattari_behzad@yahoo.com = ایمیل

[Dr.sattari.behzad](https://www.instagram.com/Dr.sattari.behzad) = اینستاگرام

تقدیم به:

پدر و مادر عزیزم که همیشه
در انتهای نگاه سبزشان حضور رنگین کمان احساس می شود
و چشمه دستانشان همیشه جوشان است
پدر، مردی که دردهای بزرگی کشیده و حالا از آن به کوچکی یاد می کنند
مادر که فروغ نگاهش، گرمی کلامش و روشنی رویش سرمایه های جاودانه
زندگی من است
محبت های شما در مسیر زندگی را هیچ گاه فراموش نخواهم کرد
و نیز حاصل تلاشم را بی دریغ تقدیمتان می کنم

فهرست

بخش اول: کلیات.....	۱۷
فصل اول: تعریف آیین دادرسی کیفری و اصول حاکم بر آن	۱۸
فصل دوم: دعوای عمومی و دعوای خصوصی.....	۲۶
▪ مبحث اول: تعریف دعوای عمومی و دعوای خصوصی	۲۶
▪ مبحث دوم: قرار موقوفی تعقیب	۳۱
▪ مبحث سوم: امکان مطالبه‌ی خسارات معنوی	۳۸
▪ مبحث چهارم: نحوه‌ی مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم	۴۱
▪ مبحث پنجم: صدور قرار اناطه	۴۸
بخش دوم: کشف جرم و تحقیقات مقدماتی.....	۵۳
فصل اول: دادسرا و حدود صلاحیت آن	۵۴
▪ مبحث اول: دادسرای دیوان عالی کشور	۵۸
▪ مبحث دوم: دادسرای نظامی	۶۰
فصل دوم: ضابطان دادگستری و تکالیف آن‌ها	۶۰
▪ مبحث اول: تعریف ضابطان دادگستری و تکالیف آن‌ها	۶۰
▪ مبحث دوم: انواع ضابطان دادگستری	۶۱
▪ مبحث سوم: تکالیف ضابطان دادگستری در جرایم مشهود و غیرمشهود	۷۲
▪ مبحث چهارم: تکالیف ضابطان دادگستری پس از تحت نظر قرار گرفتن متهم	۷۶
▪ مبحث پنجم: تکالیف ضابطان دادگستری در بازرسی از اشخاص، اشیاء یا منازل	۸۳
▪ مبحث ششم: تکالیف ضابطان دادگستری در بازجویی از متهمین	۸۷
▪ مبحث هفتم: مجازات تخلف ضابطان دادگستری از حدود و اختیارات خود	۸۹
فصل سوم: وظایف و اختیارات دادستان	۹۰

- مبحث اول: شروع به تعقیب ۹۰
- مبحث دوم: قرار ترک تعقیب ۱۰۶
- مبحث سوم: قرار بایگانی پرونده ۱۰۸
- مبحث چهارم: قرار تعلیق تعقیب ۱۱۱
- مبحث پنجم: قرار تعویق تعقیب ۱۱۶
- مبحث ششم: ادعای شفاهی دادستان در دادگاه، بدون صدور کیفرخواست ۱۲۱
- مبحث هفتم: توقیف مراسلات پستی ۱۲۴
- مبحث هشتم: جانشین دادستان در امورات محوله ۱۲۵
- فصل چهارم: وظایف و اختیارات بازپرس ۱۲۶
- مبحث اول: اختیارات بازپرس و حدود آن ۱۲۶
- ▲ بند اول : ارجاع پرونده در مراجع قضایی ۱۲۶
- ▲ بند دوم: تحقیقات مقدماتی توسط بازپرس ۱۲۷
- ▲ بند سوم: انتشار تصویر و مشخصات متهم در مرحله تحقیقات مقدماتی ۱۳۳
- ▲ بند چهارم: اقدامات احتیاطی ۱۳۴
- ▲ بند پنجم: ارجاع تحقیقات به ضابطان دادگستری ۱۳۵
- ▲ بند ششم: کشف جرم جدید در حین تحقیقات مقدماتی ۱۳۶
- ▲ بند هفتم: صدور قرار عدم دسترس به پرونده ۱۳۸
- ▲ بند هشتم: اتخاذ تدابیر لازم برای جلوگیری از دسترسی به اطلاعات بزه‌دیده ۱۴۰
- ▲ بند نهم: ممنوعیت انجام تحقیقات در جرایم منافی عفت ۱۴۱
- ▲ بند دهم: مقاومت در برابر انجام وظیفه مقام قضایی ۱۴۳
- ▲ بند یازدهم: صدور قرار توقف تحقیقات ۱۴۴
- ▲ بند دوازدهم: قرار تأمین خواسته ۱۴۷
- ▲ بند سیزدهم: جلوگیری از فعالیت کارگاه‌ها، کارخانه‌ها و شرکت‌های تجاری ۱۵۱

بند چهاردهم: قلم خوردگی، تراشیدن کلمات و نوشتن بین سطور اوراق بازجویی و تحقیقات	۱۵۳
مبحث دوم: صلاحیت بازپرس	۱۵۳
بند اول: صلاحیت محلی دادسرا و موارد شروع به تعقیب بازپرس	۱۵۵
بند دوم: صدور قرار نیابت قضایی توسط بازپرس	۱۵۸
بند سوم: مأموریت بازپرس	۱۶۲
فصل پنجم: معاینه محل، تحقیق محلی، بازرسی و کارشناسی	۱۶۲
بند اول: معاینه محل و تحقیق محلی	۱۶۲
بند دوم: بررسی صحنه جرم	۱۶۵
بند سوم: تفتیش و بازرسی اشیاء، منازل، اماکن بسته و تعطیل	۱۶۹
بند چهارم: استرداد، ضبط یا معدوم کردن اشیاء و اموال مکشوفه	۱۷۷
بند پنجم: کنترل ارتباطات مخابراتی اشخاص	۱۸۲
بند ششم: کنترل حساب‌های بانکی	۱۸۵
بند هفتم: بازرسی مراسلات پستی	۱۸۶
بند هشتم: کارشناسی	۱۹۰
فصل ششم: احضار و تحقیق از متهم، شهود و مطلعان	۱۹۶
مبحث اول: احضار، جلب و تحقیق از متهم	۱۹۶
بند اول: احضار متهم	۱۹۶
بند دوم: جلب متهم	۲۰۳
بند سوم: دستور منع خروج از کشور	۲۱۰
بند چهارم: حق داشتن وکیل برای متهم در مرحله تحقیقات مقدماتی	۲۱۲
بند پنجم: قرار عدم دسترسی به پرونده	۲۱۳
بند ششم: نحوه تحقیق از متهم	۲۱۵
بند هفتم: تعیین مترجم	۲۲۲

۲۲۳.....	▲ بند هشتم: صدور قرار موقوفی تعقیب به دلیل احراز جنون متهم
۲۲۵.....	▲ بند نهم: تشکیل پرونده شخصیت برای متهم
۲۲۷.....	■ مبحث دوم: احضار و تحقیق از شهود و مطلعان
۲۲۷.....	▲ بند اول: احضار شهود و مطلعان
۲۲۹.....	▲ بند دوم: تحقیق از شهود و مطلعان
۲۳۷.....	فصل هفتم: قرارهای تأمین و نظارت قضایی
۲۴۱.....	▲ بند اول: قرار التزام به حضور با قول شرف یا وجه التزام
۲۴۲.....	▲ بند دوم: قرار التزام مستخدمان دولت با تعیین وجه التزام
۲۴۳.....	▲ بند سوم: قرار عدم خروج از منزل یا محل اقامت
۲۴۳.....	▲ بند چهارم: قرار كفالت یا قرار وثیقه
۲۴۰.....	▲ بند سوم: اعتراض به دستور أخذ وجه الكفاله یا ضبط وثیقه
۲۴۲.....	▲ بند چهارم: رفع اثر از دستور دادستان مبتنی بر أخذ وجه التزام وجه الكفاله یا ضبط یا وثیقه
۲۴۵.....	▲ بند پنجم: قرار بازداشت موقت
۲۸۳.....	▲ بند ششم: قرار نظارت قضایی
۲۹۰.....	▲ بند هفتم: مطالبه خسارت ایام بازداشت بعد از صدور حکم برائت یا قرار منع تعقیب
۲۹۵.....	فصل هشتم: اقدامات بازپرس و دادستان پس از ختم تحقیقات
۲۹۵.....	▲ بند اول: أخذ آخرین دفاع در مرحله تحقیقات مقدماتی
۲۹۷.....	▲ بند دوم: قرار جلب به دادرسی و قرار منع تعقیب
۳۱۵.....	▲ بند سوم: امکان تعقیب مجدد متهم پس از صدور قرار منع تعقیب
۳۱۸.....	▲ بند چهارم: اصلاح کیفرخواست به دلیل سهو قلم یا اشتباه بّین
۳۲۱.....	▲ بند پنجم: عدول از کیفرخواست
۳۲۴.....	فصل نهم: تحقیقات مقدماتی جرایم اطفال و نوجوانان
۳۲۸.....	فصل دهم: وظایف و اختیارات دادستان کل کشور

۳۳۵	بخش سوم: دادگاه‌های کیفری، رسیدگی و صدور رأی
۳۳۶	فصل اول: تشکیلات و صلاحیت دادگاه‌های کیفری
۳۴۳	▲ بند اول: دادگاه عمومی بخش
۳۴۴	▲ بند دوم: دادگاه کیفری ۲
۳۴۶	▲ بند سوم: دادگاه کیفری ۱
۳۴۹	▲ بند چهارم: دادگاه انقلاب
۳۵۴	▲ بند پنجم: دادگاه اطفال و نوجوانان
۳۵۶	▲ بند ششم: دادگاه صلح
۳۵۶	گفتار اول: صلاحیت دادگاه صلح
۳۵۶	گفتار دوم: اختلاف در صلاحیت دادگاه صلح با سایر مراجع قضایی و غیرقضایی
۳۵۷	گفتار سوم: قطعیت یا قابلیت تجدیدنظرخواهی احکام صادره از دادگاه صلح
۳۵۸	گفتار چهارم: سازش در شورای حل اختلاف و محاکم صلح
۳۶۱	▲ بند هفتم: صلاحیت دادگاه‌های کیفری
۳۷۲	▲ بند هشتم: صلاحیت دادگاه‌های کیفری در تعدّد جرایم یا تعدّد متهمان
۳۸۷	فصل دوم: رسیدگی به ادله اثبات
۳۹۲	فصل سوم: رسیدگی در دادگاه‌های کیفری
۳۹۲	■ مبحث اول: کیفیت شروع به رسیدگی
۳۹۲	▲ بند اول: نحوه رسیدگی در دادگاه کیفری ۲
۳۹۲	▲ بند دوم: نحوه رسیدگی در دادگاه عمومی بخش
۴۰۶	▲ بند سوم: وکیل در دادگاه‌های کیفری
۴۰۹	▲ بند چهارم: مطالعه و دسترسی به اوراق پرونده در مرحله رسیدگی در دادگاه
۴۱۱	▲ بند پنجم: انتشار جریان رسیدگی و گزارش پرونده در رسانه‌ها
۴۱۲	▲ بند ششم: اخلال در نظم دادگاه

۴۱۴.....	■ مبحث دوم: ترتیب رسیدگی
۴۱۷.....	▲ بند اول: تعیین مترجم رسمی در جلسه رسیدگی دادگاه
۴۱۸.....	▲ بند دوم: اتمام رسیدگی و أخذ آخرین دفاع از متهم
۴۲۰.....	■ مبحث سوم: صدور رأی
۴۲۴.....	▲ بند اول: رأی اصلاحی
۴۲۵.....	فصل چهارم: رسیدگی در دادگاه کیفری ۱
۴۲۵.....	■ مبحث اول: مقدمات رسیدگی
۴۲۶.....	▲ بند اول: حضور وکیل در دادگاه کیفری ۱
۴۲۸.....	▲ بند دوم: نحوه تشکیل جلسه مقدماتی در دادگاه کیفری ۱
۴۳۰.....	▲ بند سوم: رسیدگی غیابی در دادگاه کیفری ۱
۴۳۱.....	■ مبحث دوم: ترتیب رسیدگی در دادگاه کیفری ۱
۴۳۲.....	▲ بند اول: آخرین دفاع در دادگاه کیفری ۱
۴۳۲.....	▲ بند دوم: ضبط صدا و تصویر در جلسات دادگاه کیفری ۱
۴۳۳.....	▲ بند دوم: صلاحیت دادرسی محل وقوع جرم در دادگاه کیفری ۱
۴۳۴.....	■ مبحث سوم: صدور رأی در دادگاه کیفری ۱
۴۳۶.....	فصل پنجم: رأی غیابی و واخواهی
۴۴۰.....	فصل ششم: رسیدگی در دادگاه اطفال و نوجوانان
۴۴۰.....	■ مبحث اول: تشکیلات
۴۴۱.....	■ مبحث دوم: ترتیب رسیدگی در دادگاه اطفال و نوجوانان
۴۴۳.....	فصل هفتم: احاله
۴۴۷.....	فصل هشتم: رد دادرسی

۴۵۳.....	بخش چهارم: اعتراض به آراء
۴۵۴.....	فصل اول: کلیات
۴۵۴.....	▲ بند اول: آراء قابل تجدیدنظر
۴۵۷.....	▲ بند دوم: آراء قابل فرجام
۴۵۹.....	▲ بند سوم: مهلت درخواست یا دادخواست تجدیدنظر یا فرجام
۴۶۱.....	▲ بند چهارم: جهات و نحوه تجدیدنظرخواهی
۴۶۴.....	▲ بند پنجم: تجدیدنظرخواهی و فرجامخواهی در خارج از مهلت قانونی
۴۶۶.....	▲ بند ششم: اسقاط حق تجدیدنظرخواهی یا استرداد درخواست تجدیدنظر
۴۶۹.....	▲ بند هفتم: مرجع تجدیدنظر از آراء دادگاه اطفال و نوجوانان
۴۷۱.....	فصل دوم: کیفیت رسیدگی دادگاه تجدیدنظر استان
۴۷۱.....	▲ بند اول: نحوه ثبت پرونده‌ها و رسیدگی به نوبت یا خارج از نوبت در دادگاه تجدیدنظر استان
۴۷۲.....	▲ بند دوم: نحوه رسیدگی پرونده‌های ارجاع شده در دادگاه تجدیدنظر استان
۴۷۶.....	▲ بند سوم: نحوه اتخاذ تصمیم در دادگاه تجدیدنظر استان
۴۷۷.....	▲ بند چهارم: رأی اصلاحی در دادگاه تجدیدنظر استان
۴۷۸.....	▲ بند پنجم: تخفیف یا تشدید مجازات تجدیدنظرخواه در دادگاه تجدیدنظر استان
۴۷۹.....	▲ بند ششم: واخواهی در دادگاه تجدیدنظر استان
۴۸۰.....	فصل سوم: کیفیت رسیدگی دیوان عالی کشور
۴۸۲.....	▲ بند اول: نحوه ثبت پرونده‌ها و رسیدگی در دیوان عالی کشور
۴۸۳.....	▲ بند دوم: نحوه رسیدگی پرونده‌های ارجاع شده در شعبه دیوان عالی کشور
۴۸۳.....	▲ بند سوم: نحوه اتخاذ تصمیم در شعبه دیوان عالی کشور
۴۸۷.....	▲ بند چهارم: آراء وحدت رویه
۴۸۹.....	فصل چهارم: اعاده دادرسی
۴۸۹.....	■ مبحث اول: اعاده دادرسی عام

- مبحث دوم: اعاده دادرسی خاص (خلاف شرع بپن بودن حکم) ۴۹۴
- مبحث سوم: موارد توقف اجرای حکم با درخواست اعاده دادرسی ۴۹۶
- مبحث چهارم: اقدامات لازم پس از تجویز اعاده دادرسی ۴۹۷
- مبحث پنجم: اثرات گذشت شاکی پس از قطعی شدن حکم در جرایم غیرقابل گذشت ۴۹۹
- بخش پنجم: اجرای احکام کیفری و اقدامات تأمینی و تربیتی ۵۰۱**
- فصل اول: کلیات ۵۰۲**
- مبحث اول: معاونت اجرای احکام ۵۰۲
- مبحث دوم: حدود و اختیارات قاضی اجرای احکام کیفری ۵۰۲
- مبحث سوم: تعویق اجرای حکم ۵۰۸
- مبحث چهارم: توقف اجرای حکم ۵۱۰
- مبحث پنجم: قرار تأمین خواسته در مرحله اجرای احکام ۵۱۱
- مبحث ششم: اعمال مقررات تعدد جرم در مرحله اجرای احکام کیفری ۵۱۳
- مبحث هفتم: اعمال مقررات تکرار جرم در مرحله اجرای احکام کیفری ۵۱۵
- فصل دوم: اجرای مجازات حبس ۵۱۶**
- مبحث اول: انواع زندان‌ها و نحوه اعزام و انتقال زندانی‌ها ۵۱۶
- مبحث دوم: احتساب ایام بازداشت قبلی در مرحله اجرای احکام ۵۱۷
- مبحث سوم: نحوه اعطای مرخصی به محکومان ۵۱۹
- مبحث چهارم: ضرورت مداوای محکوم به حبس در خارج از زندان ۵۲۱
- مبحث پنجم: تنبیهات تخلفات انضباطی توسط زندانیان ۵۲۱
- مبحث ششم: نحوه اجرای احکام اطفال و نوجوانان ۵۲۱
- فصل سوم: اجرای محکومیت‌های مالی ۵۲۳**
- مبحث اول: طریقه وصول جزای نقدی از محکوم‌علیه ۵۲۳
- مبحث دوم: نحوه صدور و لغو حکم تقسیط جزای نقدی ۵۲۶

۵۲۷.....	■ مبحث سوم: صدور دستور فروش محکوم‌به توسط قاضی اجرای احکام کیفری
۵۲۹.....	فصل چهارم: اجرای سایر احکام کیفری
۵۲۹.....	■ مبحث اول: درخواست اجرای حکم از سوی محکوم‌له
۵۳۰.....	■ مبحث دوم: تشریفات اجرای مجازات سلب حیات
۵۳۰.....	■ مبحث سوم: اجرای حکم تبعید یا اقامت اجباری
۵۳۲.....	فصل پنجم: اجرای قرار تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط، قرار تعویق صدور حکم، نظام نیمه‌آزادی و آزادی تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی
۵۳۲.....	■ مبحث اول: اجرای قرار تعلیق اجرای مجازات
۵۳۳.....	■ مبحث دوم: نظام نیمه‌آزادی و آزادی تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی
۵۳۵.....	بخش ششم: هزینه دادرسی
۵۳۹.....	بخش هفتم: سایر مقررات
۵۴۳.....	بخش هشتم: آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح
۵۴۴.....	قانون آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی مصوب ۱۳۹۳
۵۴۴.....	فصل اول: کلیات
۵۴۴.....	■ مبحث اول: تشکیلات سازمان قضائی
۵۴۵.....	■ مبحث دوم: نحوه مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم توسط یگان‌های متضرر از جرم
۵۴۶.....	فصل دوم: تشکیلات دادرسی و دادگاه‌های نظامی
۵۴۷.....	■ مبحث اول: اختیارات و وظایف مقامات سازمان قضایی
۵۴۸.....	■ مبحث دوم: انواع دادگاه‌های نظامی
۵۴۸.....	■ مبحث سوم: دادگاه نظامی ۱
۵۵۰.....	■ مبحث چهارم: دادگاه‌های نظامی زمان جنگ
۵۵۲.....	فصل سوم: صلاحیت

فصل چهارم: کشف جرم و تحقیقات مقدماتی	۵۵۴
■ مبحث اول: ضابطان نظامی و تکالیف آنان.....	۵۵۴
■ مبحث دوم: کارشناسی	۵۵۷
■ مبحث سوم: احضار	۵۵۸
■ مبحث چهارم: قرار بازداشت موقت	۵۵۹
■ مبحث پنجم: مرور زمان	۵۶۰
فصل پنجم: وکالت در دادسرا و دادگاه‌های نظامی.....	۵۶۱
فصل ششم: تربیت رسیدگی صدور و ابلاغ رأی	۵۶۲
فصل هشتم: اجرای احکام.....	۵۶۶
فصل نهم: زندان‌ها و بازداشتگاه‌های نظامی.....	۵۶۷
بخش نهم: دادرسی الکترونیکی	۵۶۹
بخش دهم: آیین دادرسی جرایم رایانه‌ای	۵۷۷
بخش یازدهم: آیین دادرسی جرایم اشخاص حقوقی	۵۸۷
بخش دوازدهم: سایر مقررات	۵۹۲
بخش سیزدهم: آراء وحدت رویه از سال ۱۳۹۲ الی ۱۴۰۴.....	۵۹۵

بخش اول

کلیات

فصل اول: تعریف آیین دادرسی کیفری و اصول حاکم بر آن

ماده ۱

آیین دادرسی کیفری مجموعه مقررات و قواعدی است که برای کشف جرم، تعقیب متهم، تحقیقات مقدماتی، میانجیگری، صلح میان طرفین، نحوه رسیدگی، صدور رأی، طرق اعتراض به آراء، اجرای آراء، تعیین وظایف و اختیارات مقامات قضایی و ضابطان دادگستری و رعایت حقوق متهم، بزه‌دیده و جامعه وضع می‌شود.

* آیین دادرسی کیفری، رشته‌ای از «حقوق داخلی عمومی» می‌باشد.

* تعریف لغوی آیین دادرسی کیفری عبارت است از: "روش دادخواهی در امور کیفری".

* آیین دادرسی کیفری مجموعه مقررات و قواعدی است که برای رعایت حقوق متهم، بزه‌دیده و جامعه وضع می‌شود. (آخوندی، محمود، آیین دادرسی کیفری، انتشارات طبع و نشر، تهران، چاک ۶، ۱۳۸۰، ص ۷۹)

◀ نتیجه: اهداف آیین دادرسی کیفری عبارت است از:

- ۱- تأمین منافع متهم؛
- ۲- حفظ مصالح اجتماع؛
- ۳- تأمین منافع متضرر از جرم.

* با توجه به موضوع قانون، می‌توان قوانین شکلی جزایی را از قوانین ماهوی جزایی تشخیص داد. (همان، ص ۵۸)

* قوانین ماهوی = قوانینی هستند که به ماهیت جرم اعم از تعریف جرم، موضوع جرم، انواع جرم، شرایط تحقق جرم، شرایط مسئولیت کیفری، میزان مجازات‌ها و ... می‌پردازد.

مثال: قانون مجازات اسلامی، قانون مبارزه با مواد مخدر، قانون مبارزه با پولشویی، قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم از مصادیق قوانین ماهوی می‌باشند.

* قوانین شکلی = قوانینی هستند که به تشریفات اعم از نحوه تعقیب متهم، نحوه اعلام جرم، نحوه رسیدگی و صدور حکم، نحوه اجرای مجازات و ... می‌پردازد.

مثال: قانون آیین دادرسی کیفری، قانون اجرای احکام کیفری، قانون آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح از مصادیق قوانین شکلی می‌باشند.

◀ نتیجه: در واقع قوانین شکلی (مانند قانون آیین دادرسی کیفری)، پل ارتباطی بین جرم و مجازات می‌باشد.

* در حقوق ایران، قوانین مربوط به مرور زمان، از قوانین شکلی به شمار می‌آیند. زیرا در صورت حصول مرور زمان، مراجع کیفری در ماهیت عمل ارتكابی اظهارنظر نمی‌کنند و قرار موقوفی تعقیب صادر می‌نمایند. (همان، ص ۵۸)

◀ فایده تفکیک قوانین شکلی و ماهوی کیفری:

- ۱- تفسیر مضیق در قوانین ماهوی کیفری و امکان تفسیر موسّع به نفع متهم در قوانین شکلی کیفری؛
- ۲- ممنوعیت قیاس در قوانین ماهوی؛ (برخلاف قوانین شکلی که جهت حفظ حقوق متهم امکانپذیر می‌باشد)
- ۳- عطف به ماسبق شدن قوانین شکلی و عدم عطف به ماسبق نشدن قوانین ماهوی. (البته استثنائاتی وجود دارد)

* صلاحیت مراجع رسیدگی و ادله اثبات دعوی نیز دو موضوع مهم مقررات آیین دادرسی کیفری است

که در این ماده به آن‌ها اشاره نشده است. (خالقی، علی، نکته‌ها در قانون آیین دادرسی کیفری، انتشارات شهر دانش، تهران، چاپ ۱۳، خرداد ۹۸، ص ۳۷)

* هدف از درج اصول کلی حاکم بر آیین دادرسی کیفری در ابتدای قانون، این است که اصول الهام‌بخش قانونگذار در تدوین مواد آن به روشنی در معرض دید و توجه قضات و سایر مجریان قانون قرار گرفته، **راهنمای آن‌ها در تفسیر و اجرای قانون** باشد و ابهام و اجمال احتمالی سایر مواد در پرتو اصول مزبور برطرف گردد. (خالقی، علی، همان، ص ۲۸)

* محاکم و دادسراها **مکلفند** حق دفاع متهمان و مشتکی‌عنهم را رعایت کرده و فرصت استفاده از وکیل و کارشناس را برای آنان فراهم آورند. (بند ۳ قانون احترام به حقوق شهروندی)

* دادگاه‌های صلح، در رسیدگی به جرایمی که در صلاحیتشان است، مطابق **همین قانون** (یعنی قانون شوراها حل اختلاف) رسیدگی می‌کنند و مراجعه به قانون آیین دادرسی کیفری، مختص مواردی است که حکم در قانون شوراها حل اختلاف پیش‌بینی نشده باشد. (ماده ۱۷ قانون شوراها حل اختلاف مصوب ۱۴۰۲)

ماده ۲

دادرسی کیفری باید مستند به قانون باشد، حقوق طرفین دعوی را تضمین کند و قواعد آن نسبت به اشخاصی که در شرایط مساوی به سبب ارتکاب جرایم مشابه تحت تعقیب قرار می‌گیرند، به صورت یکسان اعمال شود.

* جنبه **ماهوی** اصل قانونی بودن حقوق جزا، همان **اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها** (یعنی ماده ۱۰ ق.م.ا) می‌باشد. (همان، ص ۲۸)

* جنبه **شکلی** اصل قانونی بودن حقوق جزا، همان **اصل قانونی بودن دادرسی کیفری** (یعنی همان صدر ماده ۲ ق.آ.د.ک) می‌باشد. (همان، ص ۲۸)

مثال: اصل ۳۶ قانون اساسی: «حکم به مجازات و اجرای آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد». این حکم متضمن «اصل قانونی بودن مجازات» و «اصل قانونی بودن دادرسی» است.

* دادرسی کیفری باید، مستند به «**قانون**» باشد.

* دادرسی کیفری باید، «**حقوق طرفین دعوا**» را تضمین کند. (اعم از متهم، شاکی یا جامعه)

اصل: قواعد آیین دادرسی کیفری، باید نسبت به اشخاصی که در «شرایط مساوی» به سبب ارتکاب «**جرایم مشابه**» تحت تعقیب قرار می‌گیرند «**به صورت یکسان**» اعمال شود.

* در واقع این ماده، به نوعی به عدم تبعیض نژادی، مذهبی، جنسیتی، عقیدتی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در نحوه تحقیقات و رسیدگی می‌پردازد.

مثال: آقای (الف) که شیعه می‌باشد، مرتکب سرقت تعزیری درجه ۶ می‌گردد. حال چنانچه همین جرم را عیناً آقای (ب) که یک سنی می‌باشد، مرتکب شود؛ مقامات قضایی مکلف هستند در نحوه تحقیقات و رسیدگی، هیچ‌گونه تبعیضی قائل نشده و درباره آن‌ها، به صورت یکسان اقدام نمایند.

استثنا: قانونگذار در برخی موارد، حتی در شرایط مساوی به سبب ارتکاب جرایم مشابه، مجازات‌های **غیریکسان** (یعنی متفاوت) را برای اشخاص اعمال می‌کند. مانند ملاحظه سوابق و وضعیت فردی، خانوادگی و اجتماعی مرتکب در صدور احکام تعزیری. (ماده ۱۸ ق.م.ا.)

مثال: آقای (الف) که کارمند دولت و مدرس دانشگاه می‌باشد، مرتکب جرم تهدید می‌گردد؛ بدیهی است مجازات وی، با مجازات آقای (ب) که مرتکب همین جرم شده، ولی دارای چندین فقره سابقه درگیری و مزاحمت می‌باشد، به دلیل تفاوت در وضعیت فردی و اجتماعی، غیریکسان خواهد بود.

* **انصاف** در فرآیند رسیدگی‌های کیفری، به معنای «تساوی سلاح‌ها و توافقی شدن فرآیند رسیدگی» می‌باشد.
* **نسبی بودن، ذاتی بودن و غیر قابل سلب بودن** از ویژگی‌های حق بهره‌مندی از **دادرسی عادلانه** محسوب می‌شوند.

ماده ۳

مراجع قضایی باید با بی‌طرفی و استقلال کامل به اتهام انتسابی به اشخاص در کوتاه‌ترین مهلت ممکن، رسیدگی و تصمیم مقتضی اتخاذ نمایند و از هر اقدامی که باعث ایجاد اختلال یا طولانی شدن فرآیند دادرسی کیفری می‌شود، جلوگیری کنند.

* **شاخص‌ها یا مولفه‌های دادرسی منصفانه** عبارتند از: (همان، ص ۳۹)

۱- بی‌طرفی ۲- استقلال
* مراجع قضایی باید با «**بی‌طرفی و استقلال کامل**» به اتهام انتسابی به اشخاص، در «**کوتاه‌ترین مهلت ممکن**» رسیدگی و تصمیم مقتضی اتخاذ نماید.

* **بی‌طرفی** = وصفی **ذهنی** و به معنای عدم تمایل مرجع قضایی به یک طرف دعوی (اعم از شاکی یا متهم) است. (همان، ص ۳۹)

مثال: رسیدگی توسط دادرسی که دارای موارد رد دادرسی است (مانند اینکه داماد شاکی باشد)، اصل بی‌طرفی را نقض می‌کند.

* **استقلال** = وصفی **عینی** و به معنای نفوذناپذیری مرجع قضایی در برابر فشارهای بیرونی (اعم از عوامل خارجی یا داخلی قوه قضائیه) است. (همان، ص ۳۹)